

Samenvatting

Evaluatie Wet aanpassing regeling vervolgingsverjaring 2012

Peter Kruize (Ateno), met medewerking van Karel Harms, Sjoerd Huisman en Marjolijn van der Spek
Rijksuniversiteit Groningen (RUG)

Wetswijziging van 2013

In 2006 is de verjaring afgeschaft voor misdrijven waarop een levenslange gevangenisstraf is gesteld. Mede naar aanleiding van het bekend worden van grootschalig misbruik binnen kerkelijke instellingen werd in 2011 een nieuw wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de wijziging van de regeling van de vervolgingsverjaring ingediend bij de Tweede Kamer. Dit heeft geresulteerd in de Wet aanpassing regeling vervolgingsverjaring 2012, die in werking is getreden op 1 april 2013 (verder aangeduid met: wetswijziging van 2013).

Door de wetswijziging van 2013 verjaren misdrijven met een strafdreiging van ten minste twaalf jaar niet meer; met de regeling van 2006 verjaarden deze feiten na twintig jaar. Ook is de vervolgingsverjaring vervallen van een aantal specifieke zedenmisdrijven gepleegd tegen minderjarigen die een strafdreiging van acht jaar kennen. Het betreft het stelselmatig of beroepsmatig vervaardigen, verspreiden etc. van kinderpornografie (artikel 240b, tweede lid, Sr), gemeenschap met een wilsonbekwame (artikel 243 Sr), gemeenschap met een persoon tussen de leeftijd van twaalf en zestien jaar (artikel 245 Sr) en feitelijke aanranding van de eerbaarheid (artikel 246 Sr). Tot slot is met de wetswijziging van 2013 de verjaringstermijn van misdrijven met een strafdreiging van acht t/m tien jaar verlengd van twaalf naar twintig jaar.

Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de resultaten van de wetswijziging van 2013. Tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel ontbrak inzicht in de vraag wat de wetswijziging naar verwachting zou opleveren. De minister heeft toegezegd om de effecten van de wetswijziging ongeveer vijf jaar na de inwerkingtreding te evalueren.

Verjaringstermijn

De verjaringstermijn start in principe de dag nadat het feit is gepleegd. Er kan ook sprake zijn van een pleegperiode namelijk bij meerdaadse en voortdurende feiten. Dit kan tot gevolg hebben dat een deel van deze periode is verjaard. Dan spreken we van partiële verjaring. Er zijn diverse uitzonderingen op de regel dat de verjaringstermijn start op de dag na de pleegdatum. Voor dit onderzoek is de uitzondering van belang dat de verjaringstermijn bij zedenmisdrijven met een minderjarig slachtoffer pas aanvangt op de dag nadat het slachtoffer achttien jaar is geworden. Met de wetswijziging van 2013 verjaren zedenmisdrijven met een minderjarig slachtoffer en een strafdreiging van ten minste acht jaar niet meer, maar dit was nog wel het geval bij de regeling van 2006.

De verjaringstermijn wordt gestuit door een daad van vervolging. Er bestaat geen uitputtende lijst van welke daden hier onder vallen, maar de vordering tot inbewaringstelling en het uitvaardigen van de dagvaarding zijn de belangrijkste daden van vervolging voor dit onderzoek. Na stuiting begint de

verjaringstermijn opnieuw. De maximale verjaringstermijn is gelijk aan tweemaal de verjaringstermijn die voor het desbetreffende delict geldt (met uitzondering van overtredingen).

Onderzoeksvragen

Het onderzoek geeft antwoord op de volgende vier vragen:

1. Hoeveel van de bij het Openbaar Ministerie ingestroomde strafbare feiten zouden vermoedelijk zijn verjaard zonder de Wet aanpassing regeling vervolgingsverjaring 2012?
2. In hoeverre gaat het bij de in onderzoeksvraag 1 genoemde strafbare feiten om feiten waarvan de verjaringstermijn is verlengd dan wel is afgeschaft en om welke strafbare feiten gaat het daarbij precies?
3. Op welke wijze zijn deze feiten door het Openbaar Ministerie afgedaan? Hoeveel feiten zijn geseponeerd en hoeveel feiten zijn aan de rechter voorgelegd?
4. Wat is het vonnis van de rechter in eerste aanleg? Voor hoeveel feiten worden verdachten schuldig bevonden dan wel vrijgesproken door de rechtbank?

Methoden van onderzoek

Er zijn twee lijsten van wetsartikelen samengesteld waar de wetswijziging van 2013 betrekking op heeft: een lijst van wetsartikelen met een strafdreiging van ten minste twaalf jaar en een lijst met wetsartikelen met een strafdreiging van acht t/m tien jaar. Het Openbaar Ministerie heeft twee databestanden aangeleverd op basis van deze twee lijsten. Deze databestanden bevatten alle bij het Openbaar Ministerie ingestroomde feiten, in de periode van 1 april 2013 (datum inwerkingtreding van de wetswijziging) t/m 31 december 2019, die op de twee lijsten met relevante wetsartikelen staan.

Voor deze ingestroomde feiten is berekend hoeveel tijd er zit tussen de pleeg- en de instroomdatum. Als deze periode langer is dan twaalf jaar (voor strafbare feiten met een strafdreiging van acht t/m tien jaar) dan wel twintig jaar (voor strafbare feiten met een strafdreiging van ten minste twaalf jaar) zouden deze feiten potentieel zijn verjaard zonder de wetswijziging van 2013. Er zijn 374 feiten die hieraan voldoen. Deze feiten zijn nader bestudeerd.

Als het zedenfeiten betreft – en dat is het geval bij 275 feiten – is het van belang om de leeftijd van het slachtoffer vast te stellen, omdat de verjaringstermijn bij minderjarige slachtoffers van zedenmisdriven pas begint te lopen de dag nadat het slachtoffer achttien jaar oud is geworden. De leeftijd van het slachtoffer is deels achterhaald door het zoeken op procesverbaalnummer in de politieadministratie (BVH) en deels door het lezen van gepubliceerde vonnissen, die zijn gevonden op rechtspraak.nl aan de hand van het parketnummer. Lang niet van alle slachtoffers van zedenmisdriven kon op deze wijze de leeftijd achterhaald worden.

Aan de hand van gepubliceerde vonnissen is nagegaan of er daden van stuiting zijn geweest die verjaring onder de regeling van 2006 zouden hebben voorkomen. Verder is meer inzicht gekregen in welke strafbare feiten niet zijn verjaard dankzij de wetswijziging van 2013 en is inzicht verkregen in

de redenen waarom deze feiten pas zoveel jaar na de pleegdatum zijn ingestroomd bij het Openbaar Ministerie.

De aantallen

Er zijn in de periode 1 april 2013 t/m 31 december 2019 in totaal 71.051 feiten bij het Openbaar Ministerie ingestroomd waar de wetswijziging vervolgingsverjaring van toepassing op is. Er zijn 374 feiten geïdentificeerd waarvan de initiële verjaringsperiode – zonder de wetswijziging – zou zijn verlopen op de instroomdatum bij het Openbaar Ministerie. Er vallen echter 174 feiten af, in de zin dat we hebben vastgesteld dan wel beredeneerd, dat deze feiten ook onder de oude regeling niet zouden zijn verjaard. Daarnaast zijn er tien feiten administratief geseponeerd omdat het feit dubbel was ingeboekt. Er blijven daarmee 190 feiten over die *mogelijk* zouden zijn verjaard zonder de wetswijziging. We schrijven niet *vermoedelijk*, omdat het zeer waarschijnlijk is dat een deel van deze 190 feiten zou afvallen als we toegang zouden hebben tot alle relevante informatie. We hebben voor twintig feiten kunnen *vaststellen* dat het feit zou zijn verjaard zonder de wetswijziging van 2013. We weten uiteraard niet of het Openbaar Ministerie, als de verjaringswetgeving niet was aangepast, zou hebben getracht deze feiten te stuiten om verjaring te voorkomen.

De 190 feiten die mogelijk zouden zijn verjaard zonder de wetswijziging van 2013 zijn bij het Openbaar Ministerie ingestroomd in een periode die zes jaar en negen maanden bestrijkt. Op jaarbasis gaat het dus gemiddeld om maximaal 28 feiten die mogelijk niet verjaard zijn door de wetswijziging van 2013.

De strafbare feiten

In onderstaande tabel is te zien om welke strafbare feiten het gaat. Hierbij is dezelfde driedeling gehanteerd: potentieel (louter op basis van pleeg- en instroomdatum), mogelijk (na correctie, voor zo ver dat mogelijk was) en vastgesteld (aan de hand van het gepubliceerde vonnis). Naast zedenmisdrijven gaat het met name om mensenhandel, opzettelijke vrijheidsberoving, zware mishandeling, overvallen (diefstal met geweld/afpersing) en gewoontewitwassen.

De twintig feiten waarvan de verjaring zonder de wetswijziging is vastgesteld, zijn aan de rechter voorgelegd en is het vonnis gepubliceerd op rechtspraak.nl. Bij zeven van deze feiten zou er sprake zijn geweest van een partiële verjaring zonder de wetswijziging. Het ten laste gelegde feit is niet op een bepaald tijdstip gepleegd, maar meermaals of voortdurend in een bepaalde periode. Dit geldt voor alle vier de witwasfeiten, voor twee verkrachtingsfeiten en voor een mishandelingsfeit.

Overzicht van ingestroomde feiten die potentieel, mogelijk en vastgesteld zouden zijn verjaard zonder de wetswijziging van 2013 (01-04-2013 t/m 31-12-2019)

Artikel	Omschrijving	Potentieel verjaard	Mogelijk verjaard	Vastgesteld verjaard
Verjaring verlengd van twaalf tot twintig jaar				
SR art 207	Valse verklaring	1	1	
SR art 209	Valsmunterij	1	1	
SR art 273f	Mensenhandel	7	7	
SR art 279	Onttrekken ouderlijk gezag	1		
SR art 282	Opzettelijke vrijheidsberoving	5	3	
SR art 291	Kindermoord door moeder	2		
SR art 302	Zware mishandeling	19	7	5
SR art 312	Diefstal met geweld	2	1	
SR art 317	Afpersing	4	2	1
SR art 420ter	Witwassen als gewoonte/beroep	49	45	4
<i>Subtotaal</i>		<i>91</i>	<i>67</i>	<i>10</i>
Verjaring afgeschaft				
SR art 157	Brandstichting	2		
SR art 242	Verkrachting	61	47	6
SR art 244	Gemeenschap 12-minner	31	27	
SR art 245	Gemeenschap persoon 12-16	136	22	4
SR art 282	Vrijheidsberoving dodelijk gevolg	1		
SR art 287	Doodslag	5		
<i>Subtotaal</i>		<i>236</i>	<i>96</i>	<i>10</i>
Verjaring verlengd (meerderjarig slachtoffer) /afgeschaft (minderjarig slachtoffer)				
SR art 243	Gemeenschap wilsonbekwame	6	3	
SR art 246	Aanranding eerbaarheid	41	24	
<i>Subtotaal</i>		<i>47</i>	<i>27</i>	
Totaal		374	190	20

Redenen van late instroom

Er zijn drie redenen gevonden waarom de feiten, die (mogelijk) zouden zijn verjaard zonder de wetswijziging van 2013, pas zoveel jaren na het plegen instromen bij het Openbaar Ministerie:

1. Het slachtoffer doet pas na vele jaren aangifte. Dit geldt met name bij seksueel misbruik van minderjarigen, maar we treffen dit ook aan bij mishandeling van minderjarigen.
2. De verdachte komt pas na vele jaren in beeld. Dit geldt bij zeden- en geweldsmisdrijven waarbij er sprake is van een DNA-match vele jaren na dato. Jaren nadat het misdrijf is gepleegd, wordt het profiel van de verdachte in de DNA-databank opgenomen en dan pas is er sprake van een match met het spoorprofiel dat is gevonden op de PD en/of op het lichaam en/of de kleding van het slachtoffer.
3. Er wordt ver in de tijd terug gerechercheerd. Dit geldt bij gewontewitwassen. De politie of de FIOD komt witwassen op het spoor en gaat zo ver mogelijk terug in de tijd; naar het punt

waarop het witwassen aantoonbaar is gestart. De verjaring zonder de wetswijziging van 2013 betreft dan partiële verjaring (voor een deel van de periode).

De afdoening door het Openbaar Ministerie

Van de 190 mogelijk verjaarde feiten is de afdoening van het Openbaar Ministerie in kaart gebracht. Voor 104 feiten is de verdachte gedagvaard, 7 feiten zijn nog niet afgedaan en 79 feiten zijn geseponereerd door de officier van justitie. Er kunnen verschillende redenen zijn om een feit te seponeren. Slechts bij 3 van de 79 sepoten gaat het om een beleidssepot. Twee witwasfeiten zijn met een beleidssepot afgedaan evenals een feit inzake gemeenschap met een persoon van jonger dan twaalf jaar. De overige 76 sepoten betreffen technische sepoten. Het gaat hierbij voornamelijk om onvoldoende bewijs. Er zijn echter ook twaalf feiten afgedaan met een technisch sepot omdat het Openbaar Ministerie niet ontvankelijk is. Mogelijk duidt dit er op dat het feit al was verjaard bij instroming.

Het rechterlijk oordeel

Ongeveer de helft van de feiten waarin de officier van justitie heeft besloten om de verdachte te dagvaarden, is de zaak nog niet voor de rechter gebracht of is nog niet verwerkt in het ons ter beschikking gestelde databestand. Het oordeel van de rechter is in kaart gebracht op het niveau van het ten laste gelegde feit (dus niet op het niveau van de verdachte). Van de 104 feiten waarbij de officier tot dagvaarden heeft besloten, zijn er 55 voor de rechter geweest. De rechter komt tot strafoplegging bij 38 van deze feiten, bij 16 feiten is er sprake van vrijspraak en voor de tenlastelegging van 1 feit is het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk verklaard.

Overzicht

Het onderstaande overzicht vat de belangrijkste cijfermatige resultaten van het onderzoek samen. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen de 20 feiten waarvan is vastgesteld dat deze zouden zijn verjaard zonder de wetswijziging van 2013 en de 170 feiten waarbij dit mogelijk het geval is.

Aantal (mogelijk) verjaarde feiten zonder de wetswijziging van 2013 en de verdere afdoening van deze feiten door het Openbaar Ministerie en de rechtbank

